

Kristiansand
kommune
Plan og bygg

HVORFOR MEDVIRKNING?

Veiledning til hvordan planavdelingen skal arbeide med medvirkning i planprosessene

Datert 23.06.20

Revidert 04.05.23

1. HVORFOR MEDVIRKNING?

Hensikten med denne veilederen er å inspirere til aktiv og bedre medvirkning i planprosessene. Medvirkning er en viktig oppgave som skal bidra til å skape en demokratisk prosess og sikre et gjennomarbeidet sluttresultat.

Denne veilederen forklarer hvorfor medvirkning er viktig, og omtaler når i planprosessen medvirkning skal gjennomføres og hvordan. For at vi skal bli bedre på temaet er det viktig å avgrense og tydeliggjøre saksbehandlers og utbyggers rolle, samt avklare hva medvirkning faktisk innebærer. Dette dokumentet er laget for oss som saksbehandlere. Med en tydelig strategi for hva vi vil oppnå med medvirkning vil det bli lettere å veilede til bedre medvirkningsprosesser i våre plansaker. Dette er et felles ansvar, og med gode rutiner skal dette være en fast del av planleggingsarbeidet. Veilederen er utarbeidet av plan og bygg ved planavdelingen.

HVA VIL VI?

BEDRE OG ØKT BRUK AV MEDVIRKNING I VÅRE PLANSAKER – DERFØR MÅ VI STILLE HØYERE KRAV TIL KVALITET OG TA EN AKTIV ROLLE I PROSESSEN.

1.1. HVA SIER LOVVERKET?

Plan- og bygningsloven (pbl) § 5-1 krever at det skal legges til rette for aktiv medvirkning med et særlig ansvar for grupper som krever spesiell tilrettelegging, for eksempel barn og unge, men også for andre grupper som har vanskelig for å delta. Det kan være mennesker med nedsatt funksjonsevne, med språkutfordringer eller som på annen måte er forhindret fra å medvirke. Kommunens oppgave er å påse at dette blir oppfylt i alle planprosesser.

Medvirkning gir berørte muligheten til å delta og påvirke reguleringsarbeidet. Et godt argument for medvirkning er at dette kan bidra til et bedre resultat, siden man får inn (ny) lokalkunnskap og erfaringer om planområdet. Hvis planene får en god forankring i befolkningen og dem som blir berørt, vil det forenkle gjennomføringen og bidra til et bedre sluttresultat.

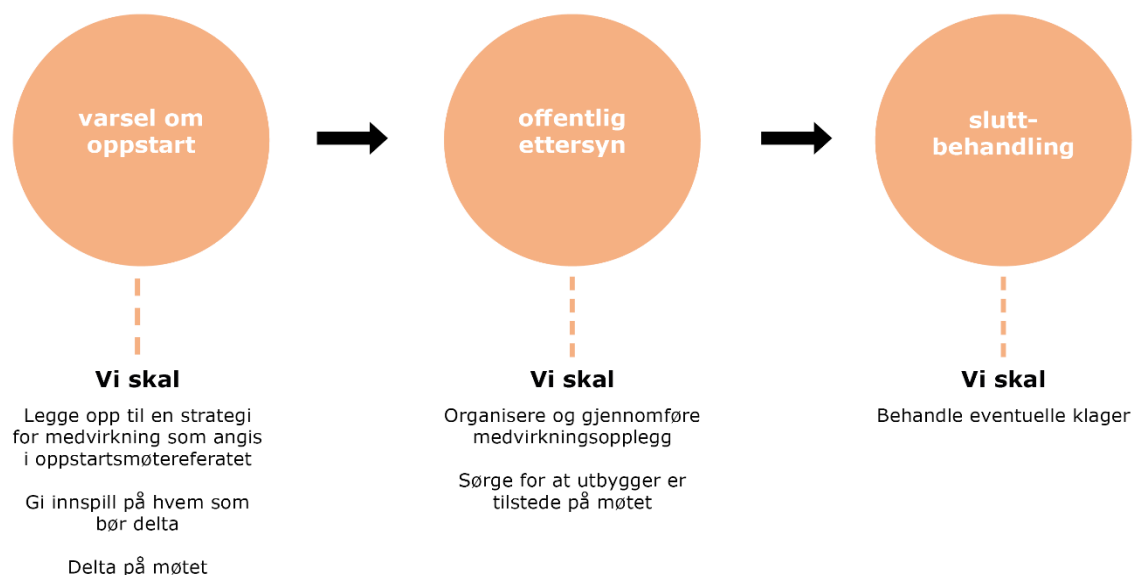
1.2. SAKSBEHANDLERS ROLLE - HVA SKAL VI GJØRE?

Aktiv medvirkning skal gjennomføres i løpet av varslingsperioden ved oppstart og i løpet av høringsperioden ved offentlig ettersyn. Første lovpålagte tidspunkt hvor offentligheten kan delta og gi innspill til planprosessen er ved varsel om oppstart. Ved behov kan medvirkning gjøres også på andre tidspunkter i prosessen.

Vårt lovpålagte ansvar for å følge opp medvirkning i regi av private forslagsstillere går først og fremst ut på å se til at medvirkning blir gjort ifm. oppstart av planarbeid. Men for å få bedre resultat krever dette mer involvering fra oss som planleggere.

Hovedregelen er at vi alltid skal delta på møter med barn og unge. Dette gir en kvalitetssikring og et gjensidig innsyn i hva som blir gjennomført og sagt. Vi må vurdere i hver plansak om det er nødvendig å delta på samtlige medvirkningsmøter, utover de med barn og unge. Dette er avhengig planens kompleksitet og konfliktområder.

Proessen beskrevet i denne veilederen kan brukes ved oppstart og ved offentlig ettersyn. De momenter som er nevnt under, fremgangsmåte, dokumentasjon, deltakere og metoder kan brukes for begge faser i planprosessen. Hovedprinsippene er at ved oppstart av planarbeidet og frem til planen blir politisk førstegangsbehandlet er det utbygger som organiserer og gjennomfører medvirkningsprosessen. Da stiller vi som observatør. Ved offentlig ettersyn er det saksbehandler som tar over ansvaret og gjennomfører prosessen og utbygger stiller som observatør.

1.3. OPPSTART AV PLANARBEID

Saksbehandleren skal i forbindelse med oppstart av planarbeidet legge opp en strategi for medvirkning. Dette innebærer også å gi innspill på hvem som skal delta. Dette skal angis i oppstartsmøtereferat. I de planer der det foreligger et planinitiativ med et konkret prosjekt kan det allerede i planinitiativet angis hvem som er målgruppen og hvilken metode som er egnet. Saksbehandler må være tydelig på hvordan medvirkningen skal gjennomføres, gi råd og stille krav til prosessen. På denne måten blir det en felles forståelse med tydelige mål.

Før oppstartsmøtet må strategien diskuteres med forslagstiller slik at det er enighet og forståelse for prosessen. Selve opplegget for medvirkningstiltaket skal forslagstiller utarbeide og sende til oss for godkjenning. Vi bistår med informasjon/hjelp angående metoder/opplegg hvis det er nødvendig. Dette er avhengig forslagstillers erfaring og kompetanse angående temaet. Det som skal angis i opplegget, og som vi skal vurdere hvorvidt de er tilstrekkelig ivaretatt er:

- **MÅLGRUPPE** – Er rett personer/målgruppe invitert? Sjekk under 3.1 aktuelle deltakere for mer informasjon angående målgruppe.

- **OMFANG** - Det er viktig at vi tar stilling til antallet medvirkningsmøter. Det viktigste er at vi medvirker med rett målgruppe, og ikke antallet personer/møter.
- **TIDSBRUK** - Kan man samle flere møter i løpet av en dag for å begrense tidsbruket. Er avsatt tidsforbruk for hvert møte forsvarlig?
- **INNHOOLD** - Er opplegget forståelig og godt nok tilpasset for målgruppen? Hva slags spørsmål vil bli stilt? Er materialet som forslagstiller skal presentere forståelig?
- **ARBEIDSFORDELING** - Er det behov for saksbehandler å presentere noe på møtet? For eksempel forklare planprosessen eller saksbehandlers rolle? Hver planprosess er ulik, og derfor må man bli enig om arbeidsfordeling for hver enkelt prosess.

2. FREMGANGSMÅTE

Gode og brede involveringsprosesser kan virke arbeidskrevende. Likevel kan det spare oss for forsinkelser og omkammer senere i prosessene, og samtidig gi bedre planinnhold. Det gir best resultat hvis prosessen starter tidlig (rødt hus) i planleggingsarbeidet, før forslaget har «låst» seg.

Medvirkning skal være åpne og deltakende prosesser. Når man inviterer til en medvirkningsprosess må det være en klar og tydelig invitasjon - hva er hensikten med medvirkningen, hvem skal delta og hvorfor. Informasjonen må være tilpasset alder og målgruppe.

Det er viktig å belyse at medvirkning ikke betyr medbestemmelse. Hensikten med medvirkningsprosessen er ikke å oppfylle alles ønsker, men å få innspill og forstå hva som er viktig for de som blir berørte av planforslaget. Det er også viktig at man informerer om at utbyggingsplaner ofte tar lang tid før de blir realisert, særlig når man prater med barn. Innspillene som blir gitt skal være en del av beslutningsgrunnlaget, og gi føringer før løsninger i reguleringsarbeidet.

2.1. DOKUMENTASJON

Medvirkningen skal dokumenteres og eksempler på referater ligger i arbeidsrommet i SharePoint under *Medvirkning*. Arbeidsrommet vil også kunne fungere som en idebank etter hvert som vi får gjennomført prosesser. Det er en fordel om man avslutter aktiviteten/møtet med å lese opp referatet så alle får likelydende informasjon. Et referat sendes også i etterkant som skal godkjennes og sendes tilbake til oss skriftlig. Skal det tas bilder, be om tiltalelse.

Det som skal angis i referatet er:

- Tidsforbruk og dato.
- Hvem har vært deltakere i medvirkningsprosessen?
- Hvilken type medvirkningsform er gjennomført? Beskriv opplegget og legg ved presentasjonsmaterialet.
- I hvilken fase i planprosessen ble medvirkningen foretatt?
- Innspill/ resultat fra medvirkningen.

Før førstegangsbehandling er det forslagstiller som skriver referat. Det er likevel saksbehandler som skal påse at medvirkningsprosessen blir godt nok dokumentert. Prosessen skal dokumenteres i planbeskrivelsen/saksfremlegg (som vedlegg om det er omfattende). Hvis det ikke har blitt foretatt medvirkning i aktuell planprosess skal det gis en grundig begrunnelse til årsaken. Det er viktig å informere om hva som skjer med innspillene, hvor saken står, og hvordan innspillene blir vurdert i den videre prosessen til de berørte. Det er også viktig å gi tilbakemelding på hvordan innspillene har påvirket det endelige planforslaget. Hvis innspillene ikke er tatt til følge skal det gis saklige argumenter til årsaken. Dette er forslagstillers oppgave ved oppstart og saksbehandlers oppgave ved offentlig ettersyn.

2.2. SJEKKLISTE PÅ GOD PROSESS

Mottak av planforslag/initiativ – hva gjør du?

Før førstegangsbehandling

1. Angi medvirkningsprosess i oppstartsreferatet - hvem er målgruppen og hvilken metode skal brukes. Strategien må diskuteres med forslagstiller slik at det er enighet og forståelse for prosessen. Sjekk under 3.1. for målgruppe og 4.1. for metode.
2. Vurderer opplegget for medvirkningstiltaket som forslagstiller har utarbeidet. Sjekk kriterier under 1.3. hva opplegget skal inneholde.
3. Delta på møtet som observatør hvis det er møter med barn og unge. Vurderer om det er nødvendig å delta på øvrige medvirkningsmøter.
4. Påse at medvirkningsopplegget blir godt dokumentert, sjekk kriterier under 2.1. på hva som skal angis i referatet. Prosessen skal dokumenteres i planbeskrivelsen/saksfremlegg og lagres på saken og i sharepoint-Medvirkning. Forslagstiller skriver referat som vi godkjenner.

Etter førstegangsbehandling

Steg 1-4 kan brukes i denne fasen, men saksbehandler lager opplegget. Vi inviterer rett målgruppe og velger metode og gjennomfører opplegget med utbygger som observatør. (fortrinnsvis møter med barn og unge). Vi dokumenterer prosessen.

2.3. KRITERIER – NÅR SKAL DET FORETAS MEDVIRKNING?

For følgende planer skal det alltid gjennomføres medvirkning:

- Områderegulering/detaljregulering (uansett formål) som er i nærheten av eller inneholder eksisterende aktiviteter for barn/ungdom, skole/barnehage, foreninger, fritidsaktivitet, tilbud, lek eller andre institusjoner/målgrupper som kan bli påvirket, som for eksempel eldre og de med innvandrerbakgrunn. Et større analyseområde enn selve planområdet skal alltid vurderes, uansett plantype.

- I samtlige planprogram skal det tas stilling til hvem som er målgruppe og hvordan medvirkningsprosessen skal gjennomføres.
- I mindre/full endring av reguleringsplan som vil påvirke ulike målgruppers bruk, skal behov for medvirkning vurderes. Det må gjøres en konkret vurdering av omfang og betydning i hver endring.

Hvis det ikke foreligger tidligere dokumentasjon, skal følgende spørsmål vurderes:

- Foregår det noen aktivitet innenfor planområdet? Brukes dette område av noen spesiell målgruppe? For eksempel ferdsel, sportsaktivitet, opphold, lek osv?
- Innebærer planforslaget en forandring når det gjelder trafikk, støy, solforhold, forandret bevegelsesmønster, tilbud i området osv.

Tidligere dokumentasjon

Man må vurdere om det finnes tidligere dokumentasjon fra ulike målgruppers bruk i aktuelt planområde. Hvis dokumentasjonen fremdeles er relevant, kan dette inngå som grunnlagsmateriale.

3. HVEM SKAL DELTA?

Alle planprosjekt er ulike, og det må derfor i hvert planarbeid gjøres en konkret vurdering av deltakelse. Som regel skal vi alltid stille krav til medvirkning med barn og unge.

Der det er detaljreguleringer som berører et råds (eldrerådet, studentrådet, ungdommens bystyre, rådet for funksjonshemmede) ansvarsområde spesielt, må saksbehandler avklare med plan- og bygningssjefen om vi skal ta kontakt med rådets sekretær for å høre om de vil ha saken til uttalelse i tillegg til ordinært oppstartsvarsel og offentlig ettersyn. Områdereguleringer skal alltid forelegges rådene til uttalelse. Presentasjon i rådene skal skje på bakgrunn av en PowerPoint der vi på siste side har formulert et forslag til uttalelse fra aktuelt råd.

På åpne folkemøter på kvelden kommer oftest en og samme målgruppe. For å nå for eksempel barnefamilier, eller folk med flerkulturell bakgrunn, bør et folkemøte suppleres med andre metoder. Gjennom forskjellige medvirkningsmetoder har vi større sjanse for å treffe flere og et mer variert utvalg av berørte målgrupper, fordelt på tvers av interesse, alder, kjønn, boområder og de med innvandrerbakgrunn osv.

3.1 AKTUELLE DELTAKERE

- Naboer
- Elevrådskontaktlærer/rektor

- Barnehage/styrer
- Barn- og unges representant v/Helge Eiken
- Medvirkningskoordinator for barn og unge/ Nina Tveit
- FAU, foreldrerådets arbeidsutvalg/Styret på skolen (der er elevrådet med)
- FUB, foreldreutvalget for barnehager
- 4H v/Inger Amundsen Øyen (regionleder Vest-Agder)
- Velforening
- Idrettsforening
- Fritidsklubb
- Rådet for funksjonshemmede
- Ungdommens bystyre
- Eldrerådet
- Studentråd
- Andre organisasjoner og foreninger som blir berørt
- Speiderforening

4. HVILKEN METODE SKAL BRUKES?

Det finnes ingen ferdig oppskrift på hvordan man velger ut en god strategi for medvirkning. Opplegget for medvirkning i de enkelte planprosessene må vurderes ut ifra kompleksitet og omfang på det som skal etableres, hvor mange som berøres, konfliktnivået og konsekvenser for berørte.

For å velge metode kan folketråkkveilederen fra Doga brukes. Det er en samling av forslag til medvirkningsmetoder og verktøy som egner seg i ulike faser av en planprosess.

Målet med folketråkkveilederen er å gi kommuner, utbyggere, politikere og andre aktører et bedre og mer helhetlig kunnskapsgrunnlag for hvordan vi sammen kan utvikle gode byer og tettsteder. Folketråkkveileder er enkel å bruke og gir mange gode forslag på medvirkning. Veilederen forklarer også hensikten med de ulike metodene, hva man trenger for utstyr og hvilken metode som passer til målgruppen.

4.1. FORSLAG TIL TILTAK//METODE

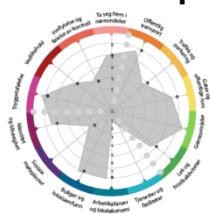
For flere medvirkningstiltak og informasjon angående de metoder som er nevnt under, se doga.no.

- Organisere **Gåturer** (walk & talk) der man befarer planområdet sammen med beboere og de som er berørte av planforslaget. I løpet av turen gjør man systematiske

observasjoner og vurderinger av området. Metoden egner seg så vel i begynnelsen som på slutten av planleggingen. Gruppene bør være relativt små.

- **Barnetråkk**, en digital tjeneste som er kartlegging av hvilke arealer som barn og ungdom bruker innenfor planområdet og tilgrensende områder kan dokumenteres gjennom intervjuer/egne kart. Barnetråkk, som kan også legges til rette som et ungdomstråkk. Metoden er utviklet av Statens kartverk og Norsk Form og er tilpasset planarbeidet i norske kommuner. Registreringer kan omfatte fritids- og skoleveier, herunder steder de liker og misliker, steder som oppleves skumle, og steder som er populære.
- **Folkemøte**. Hensikten med et folkemøte er å samle så mange som mulig av berørte parter og andre interesserte, for å informere om hvilke planer som skal igangsettes eller som er igangsatt. Målet er å åpne for innspill og spørsmål så tidlig som mulig i prosessen og dermed få til en bred medvirkning.
- **Framtidsverksteder**. Hensikt er å la mennesker komme til orde som normalt ikke er med i viktige beslutningsprosesser. Verkstedet har en arbeidsform der alle deltakerne blir delaktige i en prosess fra start til mål. Alles innspill blir hørt på og verdsatt. Arbeidsformen veksler mellom individuelt og kollektivt arbeid. Passer bra i oppstartfasen i en planprosess.
- **Brainstormingsmøter**. Ideene som kommer fram blir flere, bedre og annerledes enn om bare en skal tenke for seg selv. Viktig for denne typen av møte er at alle innspill er like viktige. Passer bra i oppstartfasen i en planprosess.
- **Verdenskafé/kafedialog**. Metoden er effektiv for å få i gang dialog og samarbeid i litt større grupper (minst 15 deltakere). Deltakerne roterer mellom samtalegruppene og bringer med seg sine erfaringer og innspill til neste gruppesamtale. Med seg fra hver samtale bringer man med seg innsikter fra den forrige. Det øker sjansen for at deltakerne får nye idéer og man fokuserer på løsninger i stedet for problemer.
- **Åpen kontor/dag**. Denne metoden egner seg godt for deltakere som ikke liker å snakke i store forsamlinger. På disse møter er det lett å stille spørsmål og diskutere planforslaget direkte med saksbehandler. Denne metoden kan også være et supplement til et folkemøte, siden man når en annen målgruppe, for eksempel barnefamilier eller ungdommer. Her kan man også invitere relevante personer fra andre fagetater som kan svare på spørsmål.
- **Digital spørreundersøkelse/Forms**. Enkelt og nyttig skjema som du kan bruke til å hente inn informasjon på en samlet og organisert måte. Passer i f.eks områderegulering eller mulighetsstudier. Metoden gjør det lett for brukeren å komme med innspill og kan nå de «stille stemmene».
- **VR-briller**. Planavdelingen har tilgang til VR-briller, som gir et datasimulert miljø som etterligner en eksisterende plass med en ny fremtidig situasjon. Teknologien gjør at brukeren får en opplevelse av tredimensjonalitet og dybdesyn. Fordelene med dette er at brukeren får følelsen av å bevege seg rundt i modellen og oppleve det miljøet som skal bygges og se en fremtidig situasjon. Passer for mindre grupper i alle aldrer.

- **Stedskompasset.** Metoden er et dialogverktøy som vurderer, kartlegger og skaper dialog om et områdes kvaliteter. Verktøyet er delt opp i 14 temaer som tar opp fysiske og sosiale faktorer som påvirker innbyggernes helse og trivsel, f.eks. fremkommelighet, trygghet, estetikk og møteplasser. Stedskompasset er best egnet for områdereguleringer eller litt større reguleringsplaner. Mer info finner du [her](#).

4.2. BYFABRIKKEN – EN ARENA FOR INBYGGERDIALOG OG MEDVIRKNING

Byfabrikken er en arena for innbyggerdialog og medvirkning hvor man kan kommunisere og diskutere den transformasjonen som vil skje i Marviksletta de kommende årene. Bygget kan brukes av utviklere og aktører i nærmiljøet og velforeninger for informasjon- og dialogmøter, forhandlinger med grunneiere og andre som kan bli berørt av de utbyggingsplanene som foregår i området. Byfabrikken er et treffpunkt, et sted for ideutvikling og møter. For mer informasjon om Byfabrikken, klikk [her](#).

Byfabrikken på Lund

4.3. FILM OM BARN OG UNGES MEDVIRKNING I PLANARBEID

For å synliggjøre barn og unges rolle i planprosessen har kommunen laget en film om temaet. Utgangspunktet for filmen er denne medvirkningsveilederen og kan brukes når man for eksempel skal ha møter med elevråd for å få innspill på en reguleringsplan eller kommuneplan. Se film [her](#).

5. EKSEMPLER & INSPIRASJON

[Design og Arkitektur Norge, DOGA // Medvirkningsveileder og eksempler](#)

[Léva Urban Design // Medvirkningsaktiviteter/workshop og involvering](#)

[Regjeringen // Innbyggernes medvirkning i planprosesser](#)

[Regjeringen // Veileder om barn og unge i plan og byggesaker](#)

[Regjeringen // Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen](#)

[LOVDATA // Lov om planlegging og byggesaksbehandling](#)

[Regjeringen // Medvirkning i planlegging](#)

[Boverket \(myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende\) // Eksempler fra Sverige.](#)

[Barnetråkk](#)

[Oslo kommune // Handlingsplan for medvirkning 2019–2020, Plan- og bygningsetaten](#)

[Hedmark Fylkeskommune // Verktøykasse for medvirkning i utviklingsprosesser](#)

[Kristiansand kommune // Byfabrikken - en arena for innbyggerdialog og medvirkning](#)

Nina Malo

Byplanlegger | plan og bygg